

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3

การทบทวนวรรณกรรม

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความหมายของการทบทวนวรรณกรรม
2. จุดมุ่งหมายของการทบทวนวรรณกรรม
3. แหล่งข้อมูลสารสนเทศสำหรับศึกษาค้นคว้าเพื่อการวิจัย
 - 3.1 แหล่งข้อมูลสารสนเทศปฐมภูมิ
 - 3.2 แหล่งข้อมูลสารสนเทศทุติยภูมิ
 - 3.3 แหล่งข้อมูลสารสนเทศช่วยการสืบค้น
4. วิธีการและขั้นตอนการสืบค้นและศึกษาทบทวนวรรณกรรม
5. ประโยชน์ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม
6. ระยะเวลาที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม
7. แนวทางและขั้นตอนในการทบทวนวรรณกรรม
8. หลักการคัดเลือกเนื้อหาในการทบทวนวรรณกรรม
9. รูปแบบของการเขียนทบทวนวรรณกรรม
10. ลำดับของการเขียนทบทวนวรรณกรรม

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อศึกษาจบบทที่ 3 ผู้วิจัยสามารถ

1. สามารถสืบค้นข้อมูลในการทบทวนวรรณกรรมได้อย่างเป็นระบบ
2. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการคัดเลือกเนื้อหาในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
3. สามารถเรียบเรียงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของตนได้
4. สามารถตอบคำถามในหัวข้อหลักของการทบทวนวรรณกรรมได้

วิธีสอนและกิจกรรมการสอนประจำบท

วิธีสอน

1. วิธีสอนแบบบรรยายประกอบแผ่นใส
2. วิธีสอนแบบอธิบาย
3. วิธีสอนแบบปฏิบัติการ
4. วิธีสอนแบบเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง

กิจกรรมการสอนประจำบท

1. ผู้สอนอธิบายหัวข้อหลักในบทเรียน
2. ให้ผู้วิจัยศึกษาเอกสารคำสอนในบทที่ 3 แล้วสรุปเป็นคำพูดของตนเอง
3. ผู้สอนตั้งคำถามในบทเรียนให้ผู้วิจัยตอบ
4. ให้ผู้วิจัยทดลองเรียบเรียงและเขียนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. ให้ผู้วิจัยทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารคำสอนบทที่ 3 การทบทวนวรรณกรรม
2. แผ่นใส เรื่อง การทบทวนวรรณกรรม

การวัดผลและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมในขณะที่ฟังคำบรรยาย
2. จากการตอบคำถาม
3. จากการทดลองเรียบเรียงเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. จากการทำแบบฝึกหัด

บทที่ 3

การทบทวนวรรณกรรม

เมื่อผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกและกำหนดหัวข้อเรื่องสำหรับทำวิจัยได้แล้ว ลำดับต่อไปผู้วิจัยต้องแสวงหาความรู้ความจริงเพื่อตอบปัญหาการวิจัยในหัวข้อเรื่องดังกล่าว ให้ดำเนินการวิจัยเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยวิธีการทบทวนวรรณกรรมซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญของงานวิจัยที่ดี เพราะเป็นขั้นตอนของการวิจัยที่บอกให้ทราบว่า ผู้ที่ทำวิจัยมีความรอบรู้ในปัญหาที่กำลังทำวิจัยมากน้อยเพียงใด ซึ่งนักวิชาการอาจจะใช้คำเรียกที่แตกต่างกันว่า “วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง” หรือ “การทบทวนวรรณกรรม” สามารถอธิบายได้ดังนี้

ความหมายของการทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หมายถึง กระบวนการสืบค้น ศึกษาและประมวลผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นและหัวข้อปัญหาการวิจัย เพื่อเป็นการเกริ่นและแสดงถึงการพัฒนาของแนวความรู้ ตลอดจนแนวทางในการสร้างกรอบแนวความคิดของการวิจัย มักกล่าวถึงประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของเรื่องที่ทำวิจัย เพื่อเป็นการปูพื้นฐานสำหรับงานวิจัยที่จะทำต่อไป

จุดมุ่งหมายของการทบทวนวรรณกรรม

วัตถุประสงค์หลักมีจุดมุ่งหมายถึงการศึกษาในแต่ละประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษานั้น ได้มีผู้ใดศึกษาหรือเขียนทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้มาบ้าง ได้ค้นพบอะไร หรือได้อธิบายไว้อย่างไร มีเรื่องใดบ้างที่เคยผ่านการศึกษาหรือใช้อธิบายมาแล้วบ้าง และผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ตลอดจนข้อสรุปและข้อเสนอแนะของผู้วิจัยในอดีตมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะศึกษาอย่างไร โดยมีจุดมุ่งหมายทั่วไปเพื่อให้ได้ข้อสรุปสารสนเทศสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบการวิจัย และการดำเนินงานวิจัยในด้านอื่นๆ กล่าวอย่างเจาะจงคือการสืบค้นและศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ 6 ประการ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้วิจัยได้กรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย สำหรับใช้เป็น “ฐานราก” รองรับกระบวนการแสวงหาความรู้ความจริงเพื่อตอบโจทย์หรือหัวข้อปัญหาการวิจัยที่ผู้วิจัยมีความสนใจใคร่รู้ อันนำไปสู่การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยในแง่มุมต่างๆ ตลอดจนมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัยได้อย่างละเอียดกระฉ่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น เป็นผลให้สามารถกำหนดปัญหาหรือคำถามการวิจัยเป็นประเด็นย่อยๆ ได้อย่างมีความน่าสนใจ รวมทั้งมีความสอดคล้องและครอบคลุมหัวข้อปัญหาการวิจัย

2. ช่วยในการนิยามและกำหนดขอบเขตของหัวข้อปัญหาการวิจัย ในระยะเริ่มต้นของกระบวนการศึกษาวิจัยเนื้อหาสาระของปัญหามีลักษณะค่อนข้างกว้างและมีความหมายคลุมเครือปรับเปลี่ยนไปสู่ประเด็นหรือในแง่มุมที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงและมีความหมายชัดเจนเหมาะสมสำหรับการวิจัยมากยิ่งขึ้นในระยะหลัง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การทำกิจกรรมการวิจัยดังกล่าวช่วยขัดเกลาประเด็นปัญหาและคำถามการวิจัยให้มีความชัดเจนและเหมาะสมยิ่งขึ้น

3. ช่วยหลีกเลี่ยงการทำวิจัยที่มีความสำคัญน้อยและซ้ำซ้อนกัน ให้ผู้วิจัยทราบว่าหัวข้อปัญหาการวิจัยที่ตนสนใจมีผู้วิจัยคนอื่น ๆ ได้ศึกษาค้นคว้ามาบ้างแล้วหรือยัง ถ้ามีผู้วิจัยคนอื่นเคยทำมาแล้วได้ทำในแง่มุมเนื้อหาสาระใดบ้าง ผู้วิจัยจะได้หลีกเลี่ยงการทำวิจัยซ้ำซ้อนกับผู้วิจัยอื่น ๆ โดยไม่จำเป็นหรือไม่ตั้งใจ ซึ่งในประเด็นนี้จะเป็นการช่วยป้องกันการสูญเสียเวลาและงบประมาณใช้จ่ายในการทำวิจัยที่มีความสำคัญหรือประโยชน์น้อยไม่คุ้มค่ากับการลงทุนและลงแรงแต่อย่างใด

4. ช่วยในการกำหนดและปรับปรุงระเบียบวิธีการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้รับสารสนเทศที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบการวิจัย เครื่องมือและกลยุทธ์การเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผลการศึกษาวิจัย ความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีการวิจัยในประเด็นเหล่านี้ช่วยให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิด มองเห็นแนวทางสำหรับนำมาใช้ในการกำหนดและปรับปรุงระเบียบวิธีการวิจัยของตนให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม มีความรัดกุม และมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

5. ช่วยให้การตั้งสมมติฐานการวิจัยเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม การตั้งสมมติฐานการวิจัยต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสังเกตการณ์ ทั้งแนวคิดทฤษฎีและผลการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อปัญหาในอดีตมาสนับสนุน ดังนั้น การศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี จะช่วยให้ผู้วิจัยได้รับสารสนเทศเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่ต้องการสืบค้นหาความรู้ความจริงเพื่อตอบปัญหาการวิจัยว่าเป็นอย่างไรบ้าง ส่งผลให้การตั้งสมมติฐานการวิจัยเป็นไปด้วยความถูกต้องและเหมาะสมบนตรรกะ (logic) หรือสมเหตุสมผลตามแนวคิดทฤษฎีบนหลักการ

6. ช่วยให้ได้แนวทางใหม่สำหรับการทำวิจัยในอนาคตต่อไป ทำให้ผู้วิจัยได้รับสารสนเทศที่ “เป็นมุมมอง” และ “มองเห็นแนวทางใหม่ๆ” สำหรับการวิจัยในหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการวิจัยที่ตนกำลังทำการศึกษาอยู่ให้มีแง่มุมกว้างขวาง และลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น ตลอดจนมีแง่มุมเนื้อหาสาระที่ต้องการสืบค้นหาความรู้ความจริงเพื่อตอบปัญหาการวิจัยดังกล่าว “ทะลุ” หรือแตกต่างออกไปจากกรอบแนวคิดความเชื่อเดิมๆ ในโอกาสต่อไป ซึ่งอาจเป็นหัวข้อปัญหาที่มีความสำคัญมาก และยังมีผู้วิจัยคนอื่นๆ ศึกษาค้นคว้ากันน้อย หรืออาจได้แนวทางในการแสวงหาความรู้ความจริงด้วยวิธีการอย่างใหม่ที่มีประสิทธิภาพดีกว่าเดิม (องอาจ นัยพัฒน์, 2548, 63-64)

แหล่งข้อมูลสารสนเทศสำหรับศึกษาค้นคว้าเพื่อการวิจัย

ในปัจจุบันวิทยาการทางด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศมีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ผู้วิจัยสามารถสืบค้นผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีความทันสมัย รวดเร็ว และสะดวกสบายมากขึ้น จึงเข้าถึงแหล่งข้อมูลสารสนเทศตามที่ตนเองต้องการได้มากมาย โดยไม่ต้องเดินทางไปทำการสืบค้นที่ห้องสมุด แต่ถึงอย่างไรก็ดีห้องสมุดยังคงเป็นแหล่งที่รวมของหนังสือ ตำรา วารสาร ตลอดจนเอกสารทางวิชาการและสื่อโสตทัศนอุปกรณ์ประเภทอื่นๆ เช่น ซีดีรอม (CD-ROM) ไมโครฟิช (microfiche) และไมโครฟิล์ม (microfilm) ไว้เป็นจำนวนมาก ผลงานทางวิชาการที่น่าเสนอในรูปแบบหลากหลายเหล่านี้ถือว่าเป็นแหล่งบรรจุหรือรวบรวมข้อมูลสารสนเทศทางวิชาการที่ผู้วิจัยจะต้องทำการสืบค้นและศึกษาทบทวนเพื่อการวิจัย ซึ่งสามารถแยกพิจารณารายละเอียดเพื่อทำความเข้าใจได้ 3 ประเภท หลัก คือ

1. แหล่งข้อมูลสารสนเทศปฐมภูมิ (primary data/information sources)
2. แหล่งข้อมูลสารสนเทศทุติยภูมิ (secondary data/information sources) และ
3. แหล่งข้อมูลสารสนเทศช่วยการสืบค้น (preliminary data/information sources) ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลสารสนเทศปฐมภูมิ หมายถึง แหล่งบรรจุหรือรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่อยู่ในรูปของงานเขียนที่เป็นบทนิพนธ์จากต้นฉบับเดิม (original work) เช่น บทความทางวิชาการ บทนิพนธ์เชิงแนวคิดทฤษฎี บทกวีนิพนธ์ รายงานการศึกษาวิจัย ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ นักประดิษฐ์ นักประพันธ์ ผู้วิจัยเชิงวิชาการ หรือปราชญ์ชาวบ้านในฐานะผู้วิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นผู้จัดทำหรือเขียนขึ้นด้วยตนเอง เอกสารและงานวิจัยปฐมภูมิถือว่าเป็นแหล่งข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยที่มีความถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากที่สุด เนื่องจากเป็นการสื่อความหมายระหว่างเจ้าของผลงานกับผู้อ่านผลงานนั้นโดยตรง ดังนั้น ในการสืบค้นและศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อปัญหาการวิจัย เอกสารและงานวิจัยที่ได้รับจากแหล่งข้อมูลสารสนเทศปฐมภูมิจึงมีความสำคัญ

เป็นอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องทำการสืบค้นให้ทั่วถึง เพื่อจะได้ทำการศึกษาทบทวนและประมวลเนื้อหาสาระสำคัญที่เป็นประโยชน์กับการดำเนินงานวิจัยของตนให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ เอกสารและงานวิจัยปฐมภูมิสามารถแยกพิจารณาได้ 4 ประเภทหลัก คือ หนังสือ วารสาร รายงานวิจัยวิทยานิพนธ์

1.1 หนังสือ เป็นเอกสารปฐมภูมิประเภทสิ่งตีพิมพ์ที่เกิดจากการบันทึกความรู้แนวความคิด ความเชื่อ และประสบการณ์ตรง ของผู้เขียนที่ถ่ายทอดไปยังผู้อ่านได้โดยไม่ต้องใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ช่วย หนังสือที่จัดว่าเป็นเอกสารปฐมภูมิเพื่อการวิจัยส่วนใหญ่มักเป็นหนังสือที่เน้นหนักด้านวิชาการหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะแขนงวิชาและสาขาอาชีพใดๆ (professional book) เช่น หนังสือตำราหรือหนังสือแบบเรียน (textbook) ที่เขียนขึ้นสำหรับผู้อ่านที่เป็นนิสิต/ผู้วิจัย หรือบุคคลผู้สนใจทั่วไปที่อยู่ในแวดวงวิชาการสาขาต่างๆ ได้ศึกษาค้นคว้า

1.2 วารสาร เป็นเอกสารปฐมภูมิประเภทสิ่งตีพิมพ์ที่มีกำหนดช่วงเวลาออกเผยแพร่สู่ผู้อ่านตามวาระแน่นอนภายใต้ชื่อเรื่องเดียวกัน มีการตีพิมพ์บทความทางวิชาการจำนวนมากบทความซึ่งแต่ละบทความอาจเขียนด้วยผู้สอนคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ วารสารที่ถือว่าเป็นเอกสารปฐมภูมิที่มีประโยชน์สำหรับสืบค้นหาข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัย ส่วนใหญ่มักเป็นวารสารที่ตีพิมพ์เผยแพร่บทความทางวิชาการทุกสาขาวิชา

1.3 รายงานการวิจัย เป็นผลงานวิชาการประเภทหนึ่งจัดทำขึ้นเพื่อรายงานเกี่ยวกับระเบียบวิธีและผลการศึกษาวิจัย ซึ่งดำเนินงานโดยบุคคลหรือกลุ่ม/คณะบุคคลที่ปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันต่างๆ ทั้งในภาครัฐและเอกชนที่มีพันธกิจ (missions) สำคัญเกี่ยวข้องกับ การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งโดยทั่วไปหน่วยงาน องค์กร และสถาบันดังกล่าวนี้ มักจะดำเนินการจัดพิมพ์และจัดทำรูปเล่มเผยแพร่สู่สาธารณชนค่อนข้างสม่ำเสมอ

1.4 วิทยานิพนธ์ เป็นเอกสารปฐมภูมิประเภทสิ่งตีพิมพ์อย่างหนึ่งจัดทำขึ้นโดยนิสิต/ผู้วิจัย ระดับปริญญาโทและปริญญาเอก เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ในปัจจุบันนี้ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ที่เปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาจะเป็นแหล่งรวบรวมวิทยานิพนธ์ของนิสิต/ผู้วิจัย ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันนั้นๆ เป็นหลัก อย่างไรก็ตามในมหาวิทยาลัยบางแห่งอาจมีวิทยานิพนธ์ของนิสิต/ผู้วิจัยที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบัน อุดมศึกษาแห่งอื่นๆ เพื่อไว้สำหรับอ้างอิงก็ได้ การศึกษาทบทวนวิทยานิพนธ์อย่างใคร่ครวญจะทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานวิจัยโดยรวมว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร อาจทำให้มองเห็นแนวทางในการกำหนดหัวข้อปัญหาภายหลังจากอ่านวิทยานิพนธ์ ในส่วนข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปที่ปรากฏอยู่ในบทสุดท้ายของรายงานวิจัยอาจได้แนวทางในการสร้างเครื่องมือ/วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ภายหลังจากศึกษากรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งตัวอย่างเครื่องมือ/วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงไว้ในภาคผนวกของวิทยานิพนธ์ และประการสุดท้ายอาจ

ช่วยให้ผู้วิจัยได้แหล่งข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อปัญหาการวิจัยที่สนใจเพิ่มขึ้นอีก ภายหลังจากการศึกษารายการเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนบรรณานุกรมของวิทยานิพนธ์ฉบับนั้น

2. แหล่งข้อมูลสารสนเทศทุติยภูมิ หมายถึง แหล่งบรรจุหรือรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่มีเนื้อหาสาระอยู่ในรูปแบบการอ้างอิง ศึกษาทบทวนวิพากษ์วิจารณ์หรือรายงานเชิงสังเคราะห์สรุปผลงานวิจัยหรือข้อเขียนทางวิชาการในอดีต เหมาะสำหรับผู้วิจัยที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยไม่มากนักหรือยังไม่คุ้นเคยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อปัญหาที่ต้องการศึกษาวิจัย ควรเริ่มต้นนำร่องการสืบค้นและศึกษาทบทวนวรรณกรรมทุติยภูมิก่อน เพราะการจัดทำเอกสารและงานวิจัยทุติยภูมิโดยทั่วไปมักจัดทำขึ้นโดยบุคคลหรือคณะบุคคลผู้มีความรู้ทางวิชาการเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในสาขาที่เกี่ยวข้อง

3. แหล่งข้อมูลสารสนเทศช่วยการสืบค้น หมายถึง แหล่งข้อมูลสารสนเทศที่ใช้เป็น “เครื่องมือ” หรือสื่ออ้างอิงเฉพาะทาง สำหรับช่วยอำนวยความสะดวกในระดับเบื้องต้นให้กับผู้วิจัยสามารถทำการสืบค้น รายชื่อหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการศึกษาวิจัยในแขนงวิชาแต่ละสาขาของศาสตร์ต่างๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็วขึ้นกว่าการสืบค้นรายชื่อหัวข้อเรื่องนั้นๆ ด้วยตนเอง โดยตรง เอกสารช่วยการสืบค้นมักเป็นสื่ออ้างอิงประเภทดัชนี (index) บทคัดย่อ (abstract) หรือบรรณานุกรม (bibliography) ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และทั้งที่อยู่ในรูปของวัสดุสิ่งตีพิมพ์และไม่ใช้วัสดุสิ่งพิมพ์ เช่น ฐานข้อมูลซีดีรอมและฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์เชื่อมตรงกับแหล่งข้อมูลสารสนเทศภายนอกผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การใช้แหล่งข้อมูลสารสนเทศช่วยการสืบค้นในการศึกษาค้นคว้ามีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้วิจัยทุกคน ไม่ว่าจะมีความรู้หรือประสบการณ์ในการทำวิจัยมากหรือน้อยเพียงใด เพราะแหล่งข้อมูลสารสนเทศดังกล่าวช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสืบค้นหาบทความทางวิชาการ บทกวีนิพนธ์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนเชิงแนวคิด ทฤษฎีและผลงานทางวิชาการในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อปัญหาการวิจัยที่กำหนดศึกษาค้นคว้าอยู่ได้อย่างหลากหลาย และยังช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงเอกสารและงานวิจัยเหล่านั้นได้อย่างสะดวกและรวดเร็วขึ้น แหล่งข้อมูลสารสนเทศช่วยการสืบค้นสามารถแยกพิจารณาทำความเข้าใจได้ 4 ประเภทหลักได้แก่

- 3.1 ดัชนีวารสาร (periodical index)
- 3.2 หนังสือรวมบทคัดย่อของการวิจัยวิทยานิพนธ์ (research abstract)
- 3.3 หนังสือบรรณานุกรมรวบรวมรายชื่อเอกสารและงานวิจัย
- 3.4 หนังสือรวบรวมรายชื่อเครื่องมือวิจัย (องอาจ นัยพัฒน์, 2548, 65, 68, 70)

วิธีการและขั้นตอนการสืบค้นและศึกษาทบทวนวรรณกรรม

จากประสบการณ์ของผู้สอนในการศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมได้ใช้หลักวิธีการ ดังนี้

1. วิธีการสืบค้นด้วยตนเองโดยอาศัยการเปิดดัชนีในสิ่งตีพิมพ์ช่วยสืบค้นและการใช้คอมพิวเตอร์สืบค้น

2. วิธีการสืบค้นที่บรรณารักษ์ประจำห้องสมุดเป็นผู้ดำเนินการให้

โดยเริ่มต้นสืบค้นด้วยตนเองไปห้องสมุดพร้อมด้วยเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยอาจต้องอาศัยบัตรบรรณานุกรม (Bibliography Cards) และกล่องหรือซองสำหรับบรรจุบัตร บัตรบรรณานุกรมนี้ไม่เป็นประโยชน์แต่เพียงเก็บและบันทึกข้อมูลเท่านั้น แต่ช่วยเราหาได้อีกในอนาคตเมื่อเกิดความจำเป็นโดยมิต้องกลับไปกลับมาห้องสมุดบ่อยครั้ง อาจเป็นการดีที่จะทำแบบมาตรฐานขึ้นเพื่อบันทึกข้อมูลลงในบัตร ดังตัวอย่างบัตร ดังนี้

หมายเลขบัตร.....
ชื่อผู้แต่ง.....
ชื่อเรื่อง.....
ชื่อจุลสาร.....
ฉบับที่.....เดือน.....ปี.....หน้า.....
ที่พิมพ์ ผู้พิมพ์ เดือน พิมพ์ครั้งที่ (ถ้าเป็นหนังสือ).....
.....
ห้องสมุด.....เลขเรียกหนังสือ.....
แหล่งที่กล่าวถึงเอกสารชิ้นนี้.....
เอกสารชิ้นนี้เกี่ยวข้องกับปัญหาอย่างไร.....
.....
ใช้ด้านหลังบันทึก (ถ้าใช้ กาเครื่องหมาย) ☐

ทำบัตรตามตัวอย่างข้างบนนี้ให้มากที่สุดเท่าที่จำเป็น ผู้วิจัยควรมีบัตรสองบัตรต่อเอกสารหรือหนังสือหนึ่งชิ้น บัตรหนึ่งเรียงตามลำดับชื่อของผู้สอนตามตัวอักษร อีกบัตรหนึ่งเรียงตามหมายเลขบัตร

ในการจัดบันทึก จะเป็นการดีที่จะทำสัญลักษณ์ตัวหนึ่งบอกแหล่งที่มา ตรงมุมขวาของบัตร จะมีคำว่ายี่ห้อเลขบัตร ถ้าผู้วิจัยกำหนดหมายเลขบัตรในบรรณานุกรมทุกบัตรเป็นตัวเลขตามลำดับ ผู้วิจัยจะประหยัดเวลาและแรงงานเมื่อจัดบันทึกโดยเพียงแต่บอกแหล่งที่มาและหน้าหนังสือ สมมติว่าหนังสือมีบัตรบรรณานุกรม หมายเลข 59 และดึงข้อความจากหน้า 28 อาจบันทึกไว้เป็น 59 : 28 สิ่งนี้จะให้ข้อมูลที่สมบูรณ์เกี่ยวกับแหล่งที่มา

เป็นความจำเป็นที่ต้องมีบัตรบรรณานุกรมเรียงตามลำดับอักษรนี้ นอกจากจะอำนวยความสะดวกในการทำบรรณานุกรมแล้ว ในกรณีที่ผู้วิจัยต้องไปค้นคว้าที่ห้องสมุดหลายๆ แห่ง ถ้ามีชื่อของผู้เขียนอยู่ อาจหาข้อมูลข่าวสารของผู้เขียนคนเดิมนั้นได้ เพราะมีแฟ้มตามลำดับอักษรอยู่

บัตรทั้งสองชุดนี้ มีจุดมุ่งหมายต่างกัน แม้แต่ในงานวิจัยเล็กๆ ซึ่งผู้วิจัยอาจต้องสอบสวนเอกสารจำนวนนับร้อย บัตรแต่ละชุดอาจมีความสำคัญ และช่วยผู้วิจัยประหยัดเวลาได้ไม่น้อย

ผู้วิจัยจำนวนไม่น้อยไม่ได้จัดบันทึกอย่างระมัดระวังเมื่อกลับไปดูภายหลัง และหลังจากได้สอบสวนแหล่งอื่นๆ เป็นจำนวนมากแล้ว พบว่าลายมืออ่านไม่ออก หรือไม่มีข้อมูลสำคัญๆ ที่ต้องการ ทำให้บัตรไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด พยายามเขียนให้ชัดเจน

ถ้าตัวหนังสือที่จัดบันทึกไว้ไม่ชัดเจน การทำครั้งแรกก็เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์จึงเป็นการดีที่จะทำหนแรกอย่างระมัดระวัง และทำให้ถูกต้องเสียตั้งแต่หนแรก ผู้วิจัยจะไม่ได้ประโยชน์อะไรหากเขียนอย่างลวกๆ ขอบที่ และทำข้อมูลตกหล่น หรืออ่านไม่ออกในภายหลัง

พยายามโยงบรรณานุกรมเข้ากับปัญหาของงานวิจัย ผู้วิจัยต้องมุ่งเข้าหาปัญหาอยู่ตลอดเวลา ในการเก็บบรรณานุกรม ถามตัวเองว่าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่เก็บนั้นมีความสำคัญอย่างไรกับปัญหาของงานวิจัย เป็นการป้องกันความพยายามที่จะเก็บบรรณานุกรมไว้เกิดความจำเป็น ผู้วิจัยบางคนเข้าใจผิดคิดว่าถ้าสามารถอ้างอิงเอกสารได้มากเท่าไรก็จะสามารถสร้างความประทับใจให้กับผู้อ่านได้มากเท่านั้น ไม่นานผู้วิจัยจะพบว่าบรรณานุกรมเก็บไม่มีความเกี่ยวเนื่อง และไม่ได้ให้ประโยชน์อะไรในการแก้ปัญหาเลย (พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง, 2539, 45-46)

ผู้วิจัยควรจัดบันทึกสาระ สถิติ/ข้อมูลสำคัญต่างๆ ที่อาจจะนำมาใช้อ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้นๆ ของการวิจัยลงในบัตรหรือแผ่นบันทึก เพื่อความสะดวกในการอ้างอิงและนำมาใช้เรียบเรียงในเวลาต่อมา และขั้นตอนต่อไปของการวิจัย ต้องบันทึกทำบรรณานุกรมระบุชื่อผู้สอนปีที่ตีพิมพ์ ครั้งที่ตีพิมพ์ถ้ามากกว่า 1 ครั้ง ชื่อตำรา ชื่อบทความในวารสาร ชื่อวารสาร ชื่อสถานที่ตั้งของสำนักงานพิมพ์ ชื่อผู้พิมพ์ เลขที่ของฉบับ ถ้าเป็นวารสารและเลขหน้าของเอกสารที่ทบทวนทั้งนี้ เพื่อสะดวกแก่การอ้างอิงได้อย่างชัดเจนและการค้นคว้าเพิ่มเติมอีกในภายหลัง และเพื่อการทำบรรณานุกรมท้ายรายงาน

นอกจากนี้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศด้วยตนเองโดยอาศัยการเปิดจากดัชนีที่อยู่ในรูปแบบสิ่งตีพิมพ์ช่วยสืบค้นและใช้วิธีการสั่งให้คอมพิวเตอร์ช่วยสืบค้นผ่านระบบฐานข้อมูลซีดี-รอม (CD-ROM) และระบบเครือข่ายเชื่อมต่อตรง (online) วิธีการดังกล่าวเป็นการสืบค้นด้วยตนเองมีข้อดีกว่าการสืบค้นที่อาศัยบุคคลอื่นดำเนินการแทนตรงที่ผู้วิจัยมีโอกาสค้นพบ ศึกษาค้นคว้า รวมทั้งคัดเลือกข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวิจัยจากแหล่งต่างๆ ด้วยตนเองโดยตรง ดังนั้นจึงทำให้ผู้วิจัยทราบรายละเอียดของเนื้อหาสาระจากแหล่งใดบ้างที่ให้ข้อมูลสารสนเทศสอดคล้องกับหัวข้อปัญหาการวิจัยที่ตนสนใจ นอกจากนี้การสืบค้นด้วยตนเองยังเป็นกิจกรรมศึกษาค้นคว้าที่ให้ประสบการณ์การเรียนรู้อันแปลกใหม่อย่างมากมายหลากหลาย และไม่มีที่สิ้นสุดในประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยต้องการแสวงหาความรู้ความจริงเพื่อตอบโจทย์ปัญหาการวิจัย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การสืบค้นด้วยตนเองทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสสัมผัส “โลกการวิจัย” อย่างสมบูรณ์จากวิธีที่ 1 สืบค้นด้วยตนเองแล้วผู้วิจัยยังใช้วิธีที่ 2 โดยการว่าจ้างบรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ในศูนย์บริการช่วยสืบค้นของห้องสมุดบางแห่งช่วยดำเนินการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศแทนได้ วิธีการสืบค้นแต่ละวิธีมีข้อดีและข้อจำกัดแตกต่างกันไป

ประโยชน์ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมนั้นให้ประโยชน์อย่างมากมาย ประการแรกคือ เพื่อช่วยแก้ปัญหาการวิจัยในการทำมุมปัญหาของงานวิจัย เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาอาจพบว่าเรื่องที่จะทำการศึกษานั้นได้มีการศึกษามากแล้วในอดีตซึ่งจะเป็นการช่วยมิให้ผู้วิจัยทำซ้ำในเรื่องที่มีการศึกษาอย่างเพียงพอแล้ว ยกเว้นแต่ความรู้ในเรื่องนั้นยังเป็นที่ถกเถียงหรือยังไม่สมบูรณ์ ดังนั้นการทบทวนวรรณกรรมอาจให้ประโยชน์ได้ดังนี้

1. อาจแสดงให้เห็นผลการสอบสวนที่เป็นแก่นงานวิจัยของผู้วิจัย
2. อาจชี้ให้เห็นวิธีและกลยุทธ์ในการรับมือกับภาวะปัญหา ซึ่งอาจบอกหนทางในการแก้ปัญหาที่มีลักษณะคล้าย ๆ กัน
3. อาจแสดงให้เห็นแหล่งข้อมูล ซึ่งอาจจะไม่เคยรู้มาก่อนว่ามี
4. อาจบอกให้รู้จักผู้วิจัย ซึ่งมีผลงานวิจัยที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน
5. อาจช่วยให้มองเห็นงานวิจัยของผู้วิจัยในแง่ประวัติความเป็นมา และความสัมพันธ์กับงานวิจัยของคนรุ่นก่อน ๆ และรู้ถึงความพยายามที่ใช้แก้ปัญหาข้อเดียวกัน
6. อาจช่วยให้เห็นความคิดใหม่ วิธีใหม่ ซึ่งผู้วิจัยอาจไม่เคยรู้มาก่อน
7. อาจช่วยให้การประเมินงานวิจัยของผู้วิจัย โดยการเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ใกล้เคียงกันที่คนอื่นทำ (พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง, 2539, 44)

นอกจากนี้การทบทวนวรรณกรรม ช่วยให้ผู้วิจัยทราบถึงปัญหาความยุ่งยากของการวิจัยที่จะทำว่าต้องเพิ่มความพยายามและความสามารถมากขึ้นเพียงใด งานที่มีคนทำมากหากผู้วิจัยต้องการให้ผลงานของตนมีประโยชน์ ผู้วิจัยต้องพยายามทำให้ได้ดีกว่างานในอดีต ในทางตรงกันข้ามถ้ามีผู้ทำกันมาน้อยจะเป็นการง่ายขึ้นที่ผู้วิจัยจะทำงานให้มีประโยชน์ต่อวงการในเรื่องนั้น ๆ

ในการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยยังได้ทราบถึงวิธีการศึกษาที่ได้ทำกันมาแล้วว่าเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้าง ความรู้ดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเลือกหรือการพัฒนาวิธีการที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล และมีแนวทางในการแก้ปัญหาข้อบกพร่องของแต่ละวิธีได้อย่างไรบ้างหรือไม่

ประการสุดท้ายในการทบทวนวรรณกรรม คือ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อค้นพบในอดีตและผลที่ได้จากการศึกษาในปัจจุบัน การเชื่อมโยงดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสะสมความรู้ทางด้านวิชาการของแต่ละศาสตร์

จะเห็นได้ว่า การทบทวนวรรณกรรมมีประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างมาก เพราะเป็นข้อมูลที่ช่วยให้เกิดความคิดเกี่ยวกับปัญหาที่จะทำวิจัย และชี้แนะวิธีการที่จะใช้ในการศึกษาถึงกลยุทธ์การเก็บข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล รวมถึงวิธีการตีความผลการวิจัย การนำเสนองานวิจัยและอื่น ๆ อีกด้วย (สุภาวดี โปธิเวชกุล, 2547, 68)

ระยะเวลาที่ใช้ในการทบทวนวรรณกรรม

เนื่องจากวรรณกรรมในแต่ละสาขาวิชาและในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องมีมาก จึงเป็นการง่ายมากที่ผู้วิจัยจะหมกมุ่นอยู่กับการทบทวนวรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่ได้มีผู้วิจัยมากมาย งานวิจัยบางประเภทเป็นงานวิจัยที่มีแต่การทบทวนวรรณกรรมและการวิจารณ์เสนอความคิดเห็น การทบทวนวรรณกรรมเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของงานวิจัย การกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสัดส่วนของเวลาที่จะให้กับการทบทวนวรรณกรรมที่แน่นอนไม่มี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของการวิจัยว่าจะเน้นในด้านใดและขั้นตอนใดของการวิจัย โครงการวิจัยที่มีกำหนดระยะเวลา 2 ปี ผู้วิจัยอาจใช้เวลาทบทวนประมาณ 2 เดือน บางท่านอาจใช้น้อยกว่า นอกจากนั้นการใช้เวลาเพียงใดยังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ถ้ามีการใช้ดัชนีบรรณานุกรมและบทคัดย่อ กระบวนการดังกล่าวจะลุล่วงไปได้อย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้ามีผู้ช่วยหรือมีบริการห้องสมุดในการค้นหาวรรณกรรมและการสรุปคัดย่อ ผู้วิจัยต้องกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการทบทวนวรรณกรรมให้ได้ โดยไม่ปล่อยให้เกินเลยออกไปนอกขอบเขตของเวลา ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่าวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการทบทวนวรรณกรรม คือ ข้อค้นพบของผู้ที่ได้ทำการวิจัยมาแล้วในอดีต และเพื่อค้นหาวิธีการในการทำวิจัย วิธีการศึกษาใดใช้มาแล้วได้ผลดี และวิธีใดไม่มีประโยชน์ การทบทวนวรรณกรรมที่นอกเหนือจากนี้นอกจากจะไม่จำเป็นแล้วยังเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าและความสำเร็จของโครงการในขั้นต่อไปด้วย

ด้วยข้อจำกัดของเวลาควรทบทวนผลงานวิจัยที่เป็นปัจจุบันก่อนแล้วค่อยย้อนหลังไปทบทวนวรรณกรรมในอดีตตามลำดับตามแต่เวลาจะอำนวย (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544, 57)

แนวทางและขั้นตอนในการทบทวนวรรณกรรม

1 แนวทางในการทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรม ตั้งอยู่บนความคิดที่ว่าความรู้ต่างๆ เป็นการสะสมและสามารถเรียนรู้จากผู้อื่นที่ได้ศึกษาเรื่องนั้นๆ มาก่อนแล้ว การทบทวนวรรณกรรม ของแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันทั้งในด้านขอบเขต ความลึก รวมถึงเวลาในการศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยควรตัดสินใจให้แน่นอนว่า จะทำการวิจัยเรื่องใด สาขาไหน และจะศึกษาอะไรบ้าง ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถศึกษาการทบทวนวรรณกรรมได้ 5 แนวทาง คือ

- 1.1 การศึกษาตนเอง เพื่อสอบถามว่าผู้วิจัยมีความรู้ในเรื่องที่ต้องการวิจัยมากน้อยเพียงใด เพื่อการศึกษาเพิ่มเติมให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินการต่อไป
- 1.2 การศึกษาเนื้อหาสาระ เพื่อแสดงให้เห็นภาพของงานวิจัย
- 1.3 การศึกษาประวัติศาสตร์ เพื่อแสดงถึงการพัฒนาการที่เป็นมาในอดีตของเรื่องที่จะทำวิจัย
- 1.4 ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยว่าทฤษฎีเหล่านั้นได้กล่าวถึงประเด็นของเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาอย่างไรบ้าง
- 1.5 การศึกษาวิธีการวิจัยว่า งานวิจัยเหล่านั้นใช้วิธีวิจัยอย่างไร เพื่อการนำมาปรับใช้หรือพัฒนาวิธีการใหม่เพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

จาก 5 แนวทางข้างต้น ผู้วิจัยสามารถค้นคว้าได้จากห้องสมุดต่างๆ หน่วยงานต่างๆ ที่ผู้วิจัยส่วนใหญ่จะเผยแพร่งานของตนในรูปแบบของหนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ บทความที่เสนอในการประชุมของหน่วยงานมืออาชีพ บทความจากสื่อต่างๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสารหรือนิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

2 ขั้นตอนในการทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยสามารถดำเนินการทบทวนวรรณกรรมให้เป็นระบบได้ ดังนี้

- 2.1 ต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษา โดยเฉพาะต้องทราบว่าคุณค่าสำคัญ (key words) ของเรื่องที่จะวิจัยคืออะไร พร้อมทั้งตัดสินใจว่าจะศึกษาเรื่องนั้นๆ ให้มีความเข้มข้นมากน้อยเพียงใด
- 2.2 ต้องมีการวางแผนในการศึกษา เช่น ใช้กลวิธีใดในการค้นหา ใช้เวลาในการศึกษานานเท่าไร ห้องสมุดที่จะไปศึกษาอยู่ที่ไหนบ้าง

2.3 ต้องทราบว่าประเภทของเอกสารที่จะศึกษามีอะไรบ้าง รวมถึงจะศึกษาเอกสารเหล่านั้นย้อนหลังไปมากน้อยเพียงใด และมีจำนวนเอกสารเท่าไร

2.4 ทบทวนข้อค้นพบ เนื้อหา หรือประเด็นสำคัญจากการศึกษาให้ครบถ้วนเพื่อนำไปสู่การบูรณาการสร้างเป็นกรอบแนวคิด

2.5 จัดทำแบบการบันทึกซึ่งอาจประกอบด้วย

2.5.1 ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง จังหวัดที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ (รายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือเล่มนั้น เพื่อสะดวกแก่การอ้างอิง)

2.5.2 อ่านเนื้อหาที่ต้องการและสรุปความให้ชัดเจน พร้อมทั้งระบุหน้าที่ใช้ข้อมูลเหล่านั้นด้วย

2.5.3 นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่สร้างเป็นกรอบแนวคิด โดยคิดว่า หากจะศึกษาเรื่องนั้น ๆ จะต้องมีปัจจัยอะไรบ้าง เป็นแผนภาพที่จะบอกว่าปรากฏการณ์ที่เราสนใจนั้นคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร มีความเป็นเหตุเป็นผลต่อกันอย่างไร เพื่อสะดวกในการนำเสนอต่อไปทั้งนี้นิยมรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันเป็นหัวข้อเดียวกัน (ดังจะได้อธิบายถึงกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยละเอียด) ต่อไป

2.6 การเรียบเรียงเพื่ออธิบายความให้ผู้อ่านเข้าใจว่าเรื่องที่ต้องการวิจัยคืออะไร มีเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยอะไร และอย่างไรบ้าง ตามกรอบแนวคิดที่ตั้งไว้

ข้อควรคำนึงถึงในการทบทวนวรรณกรรม คือ

1. ไม่ควรนำงานที่รู้จักกันทั่วไปมาทบทวนหรืออภิปรายความคิดที่สำคัญโดยไม่มีการอ้างอิงที่เหมาะสม

2. ไม่ควรสะกดชื่อผู้แต่งหรือปีที่พิมพ์ผิด

3. ไม่ควรใช้แนวคิดเพื่อแสดงความรู้สึก หรือใช้แนวคิดโดยไม่มีการนิยาม

4. ไม่ควรใช้ถ้อยคำที่ผู้อ่านไม่เข้าใจ

5. ไม่ควรยอมรับในเอกสารที่ทบทวนหรือเชื่อในทุกอย่างที่เขียนไว้

6. ไม่ควรเขียนโดยไร้จุดหมายหรือไม่มีการควบคุมความถูกต้องในการจดบันทึก

7. ไม่ควรนำเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ตนศึกษามารวมไว้ในงานวิจัยของเรา

หลักการคัดเลือกเนื้อหาในการทบทวนวรรณกรรม

เอกสาร ตำรา งานวิจัยต่างๆ ที่มีการจัดกระจายอยู่มากมาย โดยเฉพาะงานเขียนใหม่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทำให้เป็นการยากต่อการดำเนินการเพื่อให้เนื้อหาที่จัดกระจายนั้นมารวมอยู่ที่งานวิจัยของตน ดังนั้น เพื่อให้สามารถพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาได้ใกล้เคียงกับงานของตนมากที่สุด อาจใช้เกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

1. ต้องเป็นเนื้อหาตรงกับหัวข้อที่เรากำลังศึกษา เพราะหากไม่ตรงกันจะทำให้เสียเวลาและไขว้เขว
2. ต้องมีความสัมพันธ์กับคำสำคัญต่างๆ ที่อยู่ในกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยกำหนดเพื่อมิให้หลงประเด็นในการดำเนินการวิจัย
3. ผู้วิจัยควรแสดงข้อมูลที่มีอยู่หรือที่แสวงหามาได้โดยการอธิบาย ติความ หรือเขียนสรุปความคิดเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงจุดยืนและทิศทางของผู้วิจัยเอง (สุภาวดี โปธิเวชกุล, 2547, 70-72)

รูปแบบของการเขียนทบทวนวรรณกรรม

เมื่อผู้วิจัยค้นพบเอกสารต่างๆ ตามที่ต้องการได้แล้วให้อ่านเอกสารเหล่านี้เพื่อดูว่าจะมีข้อความหรือเนื้อหาตอนใดสามารถนำมาใช้อ้างอิงในการวิจัยของเราบ้าง มีผู้รู้ได้เสนอวิธีการบันทึกเนื้อหาไว้มาก ส่วนใหญ่จะบอกให้ผู้ค้นคว้าหากระดาษแผ่นไม่ต้องใหญ่นักเอาไว้สำหรับบันทึกข้อความที่จะนำมาอ้างอิง เมื่อพบเรื่องที่ต้องการให้พยายามสรุปประเด็นสำคัญออกมาเท่าที่ต้องการ แต่ไม่จำเป็นต้องละเอียดมากนัก และที่สำคัญจะต้องจดไว้ด้วยว่าข้อความที่นำมาบันทึกไว้นั้นมาจากเอกสารชื่ออะไร จากหน้าไหน ใครเป็นผู้แต่ง พิมพ์ที่ไหน เมื่อไร จำนวนหน้าทั้งหมดของหนังสือเล่มนั้นมีเท่าไร รายละเอียดเหล่านี้จะต้องนำไปรวบรวมไว้เป็นรายชื่อเอกสารอ้างอิง ที่เรียกว่า “เชิงอรรถ” (Footnote) และ “บรรณานุกรม” (Bibliography) ตามหลักการเขียนที่แต่ละคนแต่ละสถาบันเลือกใช้ ซึ่งวิธีเขียนเอกสารอ้างอิงมีหลายแบบ ไม่ว่าจะใช้วิธีเขียนเอกสารอ้างอิงแบบไหน ที่สำคัญขอให้รู้ว่า จะตามไปค้นเอกสารที่อ้างอิงนั้นจะไปค้นได้จากเอกสารชื่ออะไร ใครเป็นคนเขียน พิมพ์ที่ไหน เมื่อไร ก็พอแล้ว สามารถสรุปวิธีเขียนอ้างอิง (เนื้อหา) ได้ดังนี้

1. ควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น เป็นการศึกษาตัวแปรเหมือนกับที่เราจะทำกลุ่มตัวอย่างคล้ายกัน หรือวิธีการเหมือนกัน เป็นต้น
2. การนำมาอ้างอิง ควรคัดแต่ประเด็นสำคัญที่เห็นว่าจะให้ประโยชน์ต่อการวิจัยของเรา นอกจากผลการวิจัยแล้ว บางครั้งวิธีการวิจัย จำนวนตัวอย่าง ปีที่วิจัยก็อาจมีความจำป็นต้องกล่าวถึง

เพราะสิ่งดังกล่าวอาจแสดงถึงความเชื่อถือได้หรือไม่ได้ของงานวิจัย การอ้างเฉพาะผลการวิจัยอย่างเดียว อาจไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุด

3. ควรแบ่งกลุ่มหรือประเภทเนื้อหาที่นำมาอ้างอิงให้เป็นหมวดหมู่ อาจแยกเป็นหัวเรื่องต่างๆ ให้ชัดเจน ไม่ควรกล่าวถึงเรื่องต่างๆ ตามที่ค้นได้ก่อนหลัง กลับไปกลับมาจนทำให้อ่านแล้วจับประเด็นไม่ได้ และถ้าทำได้การเขียนควรกระทำในรูปของ “การสังเคราะห์” เข้าด้วยกัน ไม่ใช่เขียนเรียงลำดับกันไปเฉยๆ เช่น ถ้ามีผลการวิจัยทำเรื่องทำนองเดียวกันหลายรายควรมีการสรุปเพื่อให้เห็นแนวโน้มของผลการวิจัยเหล่านั้น

4. ควรใช้ประโยชน์จากเอกสารที่ค้นคว้าได้ให้มากที่สุด เช่น ไม่ควรตั้งสมมติฐานจนกว่าจะศึกษาเอกสารจนครบถ้วนพอใจแล้ว และควรตั้งสมมติฐานโดยอาศัยผลการค้นคว้าเป็นหลักว่าแนวโน้มจะเป็นอย่างไร อีกประการหนึ่งในตอนอภิปรายผลการวิจัยภายหลังได้ผลการวิจัยออกมา ควรนำเอกสารที่ค้นคว้าได้ในส่วนนี้ไปอ้างอิงด้วย เช่น ผลการวิจัยของเราที่ได้ออกมาสอดคล้องหรือขัดแย้งกับผลการวิจัยของใครบ้าง เป็นต้น (วิเชียร เกตุสิงห์, 2541, 12-13)

นอกจากนี้ยังมีวิธีเขียนและรูปแบบของการเขียนบททวนวรรณกรรมที่นิยมใช้เขียนมี 2 รูปแบบ ดังนี้

1. เขียนโดยการนำด้วยชื่อผู้แต่ง รูปแบบนี้จะเริ่มต้นประโยคหรือย่อหน้าด้วยชื่อผู้แต่งหรือผู้วิจัยก่อน แล้วติดตามด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง ว่าเป็นเรื่องอะไร ทำที่ไหน เมื่อไร และค้นพบอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่กำลังศึกษาอยู่ เสร็จแล้วจึงต่อด้วยชื่อผู้แต่งคนที่สองในประโยคหรือย่อหน้าต่อไป แล้วต่อด้วยคนที่สามและสี่ตามลำดับ (เบญจา ยอดดำเนิน และคณะ, 2533, 79)

ตัวอย่างที่ 1

เรื่อง การรำของผู้ประกอบพิธีในพิธีไหว้ครูโยน-ละคร

ดร.มัทนี รัตนิ¹ แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ค้นคว้าไว้ในเรื่อง ข้อสันนิษฐานความเป็นมาของพระพิราพ สรุปเนื้อหาได้ว่า

พระพิราพในเรื่องรามเกียรติ์ เป็นอสูรเทพบุตร พระอิศวรกำหนดเขตป่า เขิงเขาอัศกรรม ได้ดูแลรักษาเก็บผลไม้ และจับสิงสาราสัตว์ที่ผ่านเข้ามา เป็นยักษ์ที่มีฤทธิ์เดชมาก เพราะได้กำลังจากพระสมุทรและพระเพลิง เป็นที่เกรงกลัวของเทพบุตร นางฟ้า วันหนึ่งพระราม พระลักษมณ์ สีดา เดินหลงเข้ามาในสวนนี้ บรรดาบริวารพระพิราพเข้าจับไล่ ถูกพระราม พระลักษมณ์ไล่ตีบาดเจ็บล้มตาย เมื่อพระพิราพมาถึงสวน ก็ออกติดตามไปเกิดสู้รบตายด้วยศรพระราม

¹ ดร.มัทนี รัตนิ. “ข้อสันนิษฐานความเป็นมาของพระพิราพ”. ใน ปากไถ่ฉบับวรรณกรรมวิพากษ์. (กรุงเทพฯ : สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย, 2528), หน้า 45-46.

วโรธ ในวาลมิกิ เป็นลูกพระยวมกับนางศตปรथा รูปร่างน่าเกลียด น่ากลัว คล้ายพระยวม จับมนุษย์และสัตว์กินเป็นอาหาร นุ่งห่มหนังเสือ เปรอะเปื้อนด้วยเลือดและไขมัน ถือทลาวเหล็กแหลม เป็นอาวุธ มาพบพระราม พระลักษมณ์ สีดา จะจับกินและเอาสีดาเป็นเมีย พระราม พระลักษมณ์ เข้าต่อสู้ หักแขนซ้าย ขวา ก็ไม่ตาย พระรามจึงขุดหลุมฝังทั้งเป็น ก่อนตายได้สารภาพว่าตนเป็นยักษ์ คนธรรพ์ ชื่อ ตัมวารุ เป็นบริวารท้าวกุเวร ถูกท้าวกุเวรสาปให้รูปร่างน่าเกลียด ก่อนตายได้กระทำความดี ชี้ทางให้พระรามไปพบฤๅษีสรงศ์ เป็นการสนองคุณที่ช่วยให้ตนพ้นคำสาป

ตัมวารุ หรือ ตัมพुरु จากหลักฐานคำภีร์ในพระพุทธรูปศาสนา (งานค้นคว้าของนายธนิต อยู่โพธิ์) ตัมวารุเป็นพ่อตาของพระปัญจสีขระ หรือ (พระปัญจสิงขร เป็นครุฑนตรี จึงอาจจะมี ความสัมพันธ์กับนาฏยศิลป์ในแง่นี้ก็ว่าได้

อีกเหตุผลหนึ่งในคัมภีร์ลัทธิตันตระของเนปาล มีนักปราชญ์สันนิษฐานว่า เป็นนามของ ไกรพ หรือไกรภาพ ซึ่งเป็นปางดุร้ายของพระศิวะ (ลัทธิตันตระมีอิทธิพล ความเชื่อในอาณาจักรขอม ปรากฏรูปปฏิมากรรมทับหลังศิลาที่ปราสาทหินพิมาย และในประเทศกัมพูชา)

เมื่อพิจารณาตามหลักฐานและเหตุผลต่างๆ ผู้ค้นคว้า (ดร.มัทนี) ได้สรุปว่า พระพิราพ หรือวโรธ นั่นคือ พระตัมพुरु ซึ่งเป็นปางหนึ่งของพระศิวะ มี 4 พักตร์ เกี่ยวข้องกับลัทธิตันตระและ ในขณะที่เดียวกันก็สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพระไกรพ หรือ ไกรภาพ ซึ่งเป็นปางดุร้ายของพระศิวะเช่นกัน โดยที่ไทยมาเปลี่ยน “ไกรภาพ” เป็น “พิราพ” ฉะนั้น พระพิราพ เป็นที่นับถือบูชามิใช่ในฐานะเป็น ยักษ์ในรามเกียรติ์ แต่ในฐานะที่เป็นปางหนึ่งของพระศิวะ ซึ่งเป็น นาฏราช ผู้ให้กำเนิดนาฏยศิลป์

พระพิราพ มีความสำคัญในพิธีไหว้ครู เพลงหน้าพาทย์และทำนองรำของพระพิราพ เป็นหน้าพาทย์ที่มีความสำคัญสูงสุด ผู้ที่ศึกษาวิชานาฏยศิลป์มีความเคารพเกรงกลัวมาก เมื่อได้ยินเพลง ทุกคนจะยกมือกระพุ่มไหว้ด้วยความเคารพ การถ่ายทอดทำนองรำของพระพิราพมีขั้นตอนและวิธีการ สัมพันธ์กับพิธีไหว้ครู ก่อนถ่ายทอดทำนองรำจะมีพิธีไหว้ครู - กรอบ ทุกครั้ง ในรัชกาลปัจจุบันมี พระราชพิธีไหว้ครู-กรอบ และถ่ายทอดทำนอง 2 ครั้ง (พ.ศ. 2506, พ.ศ. 2527)

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์² ได้กล่าวถึงลักษณะทำนองของหน้าพาทย์ องค์กรพระพิราพ ซึ่งเป็นหน้าพาทย์สูงสุดของนาฏยศิลป์ไทยว่า มีรูปแบบใกล้เคียงกับทำนองของพระศิวะ (อิศวร) ตอนที่แปลงกายเป็นดาบสลงมาปราบฤๅษีทศิล ซึ่งปรากฏเรื่องราวในประวัติของนาฏราช ในการแสดงนาฏยศิลป์กถกพิ ที่ท่านได้รับชมมานั้น ผู้ที่รับบทเป็นพระศิวะในตอนนี้ได้แสดงการ ร่ายรำที่เต็มไปด้วยพลังอำนาจ ทั้งงดงามและดุเดือดเช่นเดียวกับการรำหน้าพาทย์องค์กรพระพิราพใน

² สัมภาษณ์ รศ.ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์ รองอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เมษายน 2541.

นาฏยศิลป์ไทย ทั้งนี้ น่าจะอนุมานได้ว่า หน้าพาทย์องค์พระพิราพ และท่ารำของพระคิวงพระคิวงปราบฤๅษีทุศีล ในกถกพิ เป็นท่ารำที่แสดงมหรสพนาฏภาพ มีจุดประสงค์ให้เกิดความเกรงกลัวในพลังอำนาจของเทพเจ้า มากกว่าเป็นท่ารำที่งดงาม นอกจากนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของนาฏยศิลป์ ซึ่งสามารถแสดงพลังออกมาได้ ทั้ง 2 ส่วน คือ ส่วนของการสร้างสรรค์ (ความงดงาม อภิมรณยัณตี) และ ส่วนของการทำลายล้าง (ความน่าสะพึงกลัวเกรงขาม)

นายประพันธ์ สุคนธชาติ³ รวบรวมบันทึกเหตุการณ์ในพระราชพิธีครั้งนั้นไว้ในหนังสือ เรื่อง พระพิราพ มีเนื้อความโดยสรุปว่า

หน้าพาทย์ องค์พระพิราพ เป็นหน้าพาทย์สูงสุดของฝ่ายนาฏยศิลป์และดุริยางค์ มีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับซึ่งบัญญัติไว้มากมาย ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดท่ารำ ในขณะนั้นเหลืออยู่เพียงท่านเดียว คือ นายรงภักดี (เจียร จารุจรณ) ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช บรรารถถึงเรื่องนี้และได้นำความกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีไหว้ครู-ครอบ และ ถ่ายทอดท่ารำหน้าพาทย์ องค์พระพิราพ ให้กับศิลปิน กรมศิลปากร ณ โรงละคร พระที่นั่งอัมพรสถาน ในพระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2506 ศิลปินกรมศิลปากร 4 ท่าน ผู้ซึ่งได้รับการถ่ายทอด

1. นายอาคม สายาคม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานด้ายมงคล เป็นผู้อ่าน ไอ้อการไหว้ครู และได้รับพระราชทานถ่ายทอดท่ารำ

2. นายอร่าม อินทรนัญ

3. นายยอแสง ภักดีเทวา

4. นายหยัด ช้างทอง

พระราชพิธีครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่พระราชทานสวมด้ายมงคลให้ผู้ประกอบพิธีจึงเป็นประเพณี การสวมมงคลในขณะเป็นผู้ประกอบพิธีสืบต่อมา

กรมศิลปากร⁴ ได้บันทึกจดหมายเหตุพระราชพิธีพระราชทานครอบประธานประกอบพิธี ไหว้ครูโขน - ละคร และพิธีต่อท่ารำองค์พระพิราพ เป็นครั้งที่ 2 ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2527, ใน นิตยสารศิลปากร ปีที่ 29 เล่ม 1 มีนาคม 2528, (กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์, 2528), หน้า 38-77

³ ประพันธ์ สุคนธชาติ, พระพิราพ. (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดคิวงพร, 2522), หน้า 3-17

⁴ กรมศิลปากร, “จดหมายเหตุพระราชพิธีพระราชทานครอบประธาน ประกอบพิธีไหว้ครู โขน-ละคร และพิธีต่อท่ารำ องค์พระพิราพ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2527,” ใน นิตยสารศิลปากร ปีที่ 29 เล่ม 1 มีนาคม 2528, (กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์, 2528), หน้า 38-77

25 ตุลาคม 2527 ศิลปินที่ได้รับการถ่ายทอดทำรำ 7 ท่าน ผู้ที่เป็นประธานในการอ่านโครงการคือ นายมนตรี ตราโมท ศิลปินที่ได้รับการถ่ายทอด ได้แก่

1. นายราชมพ โปธิเวส
2. นายจตุพร รัตนวราหะ
3. นายไชยยศ คุ่มมณี
4. นายจุมพล โชติทนต์
5. นายสุตจิตต์ พันธุ์สังข์
6. นายสมศักดิ์ ทัดติ
7. นายศิริพันธ์ อัญญาวัชระ

ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอด คือ นายรงภักดี (เจียร จารุจรณ) (ประเมษฐ์ บุณยะชัย, 2540, 19-22)

ตัวอย่างที่ 2

เรื่อง แม่ทำนาฏศิลป์ในรำมวยโบราณ

ณัฐพร วิทยาขาว ได้ค้นคว้าไว้ในเรื่อง รำหางนกยูงในงานประเพณีแข่งเรือยาวเทศกาลออกพรรษาบริเวณลุ่มน้ำหนองหาน สรุปลงความได้ว่า

อาจารย์จำลอง นวลมณี เป็นผู้คิดประดิษฐ์ทำรำหางนกยูงบนหัวเรือได้ดัดแปลงมาจากทำรำมวยโบราณและเลียนแบบการเคลื่อนไหวของนกยูง มีทำรำทั้งหมด 12 แม่ท่า ดังนี้

1. ท่านกยูงร่อนออก	2. นกยูงรำแพน
3. รำแพนปีกหลัก	4. ไหว้ครู
5. ยุงพิสมัย	6. ยุงพ้อนหาง
7. ปีกหลักลอดซุ้ม	8. ยุงร้ายไม้
9. ยุงกระสันคู่	10. ยุงรำแพนซุ้ม
11. ปิดรังควาน	12. ยุงเห็นฟ้า

ทำรำทั้ง 12 แม่ทำนี้ อาจารย์จำลอง นวลมณี เป็นผู้บุกเบิกรำหางนกยูงบนหัวเรือด้วยตนเอง ก่อนการแข่งขันเรือยาวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาชมการแข่งขันเรือยาว

ภายหลังได้มีการปรับปรุงทำรำให้เหลือเพียง 6 แม่ท่า ดังนี้

1. ทำไหว้ครู	4. ทำรำแพนปีกหลัก
2. ท่านกยูงรำแพน	5. ทำยุงพ้อนหาง
3. ทำยุงพิสมัย	6. ทำปิดรังควาน

เพื่อให้การแสดงรำหางนกยูงบนหัวเรือมีความกระชับและเกิดความคล่องตัวของผู้แสดงยืนรำอยู่บนหัวเรือในขณะที่เรือแล่น

ต่อมาอาจารย์จำลอง นวลมณี ได้ถ่ายทอดทำรำหางนกยูงบนหัวเรือทั้ง 6 แม่ทำให้ นายพิศไสว วงศ์กาฬสินธุ์ เป็นลูกศิษย์คนเดียวที่ได้รับการถ่ายทอด ต่อจากนั้น นายพิศไสว วงศ์กาฬสินธุ์ ได้ถ่ายทอดรำหางนกยูงบนหัวเรือให้ นายสมพร วิทยาขาว อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนสกลนคร พัฒนศึกษา และนายประณต กันเสนา อาสาสมัครรักษาดินแดน จังหวัดสกลนคร⁵

นายประณต กันเสนา กล่าวว่าได้สัมภาษณ์อาจารย์จำลอง นวลมณี เป็นผู้คิดริเริ่มการทำรำหางนกยูงบนหัวเรือ โดยนำเอาท่ารำมวยโบราณมาผสมผสานกับการใช้หางนกยูงประกอบการรำ โดยเลียนแบบท่าทางการเคลื่อนไหวของนกยูง ได้ประดิษฐ์ท่ารำไว้ 12 แม่ท่าคือ

1. ท่านกยูงร่อนออก	2. ท่านกยูงรำแพน
3. รำแพนปีกหลัก	4. ท่าไหว้ครู
5. ยูงพิสมัย	6. ท่ายุงพ้อนหาง
7. ปีกหลักลอดซุ้ม	8. ท่ายุงรำยไม้
9. ยุงกระสันคู่	10. ท่ายุงรำแพนซุ้ม
11. ปิดรังควาน	12. ท่ายุงเห็นฟ้า

ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนท่ารำใหม่เพื่อความกระชับในการแสดงและความคล่องตัวของผู้แสดงจึงเหลือท่ารำเพียง 6 แม่ท่า คือ

1. ท่าไหว้ครู
2. ท่านกยูงรำแพน
3. ท่ายุงพิสมัย
4. ท่ารำแพนปีกหลัก
5. ท่ายุงพ้อนหาง
6. ท่าปิดรังควาน⁶

⁵ อนุรักษ์ วิทยาขาว, รำหางนกยูงในงานประเพณีแข่งเรือยาวเทศกาลออกพรรษาบริเวณลุ่มน้ำหนองหาน (สกลนคร : ภาคนิพนธ์, 2542), หน้า 68.

⁶ ประณต กันเสนา, การทำรำหางนกยูงในงานประเพณีแข่งเรือยาวเทศกาลออกพรรษาบริเวณลุ่มน้ำหนองหาน. (สกลนคร : รายงานวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและสืบค้น, 2543), หน้า 5.

ศุภกิจ จารุจรณ ได้เขียนบทความ เรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในมวยโบราณได้กล่าวว่า ต้นเค้าของสัญญาณมวยโบราณเกิดจากสิ่งที่พบเห็นในธรรมชาติรอบตัวและท่าทางของสัตว์ ตลอดจนอิทธิพลของวรรณกรรมพื้นบ้าน นำมาหล่อหลอมเพื่อใช้ในการป้องกันตัว โดยมีความเชื่อพื้นบ้านหรือไสยศาสตร์ผสมผสานกับความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์และความเชื่อของพุทธศาสนา มหายานลัทธิตันตระ

ส่วนลีลามวยโบราณได้เลียนแบบท่าทางของสัตว์และอิทธิพลของวรรณกรรมพื้นบ้านผสมผสานมีปรากฏในรูปแบบที่เป็นท่ารำไหว้ครูมวย มีบางท่ามีความเกี่ยวข้องกับแม่ท่าของนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานมีปรากฏในการรำเดี่ยว 14 แม่ท่าและรำหมู่ 9 แม่ท่า และมีลีลาที่ใช้ในการต่อสู้ป้องกันตัวเป็นลีลาที่ใช้การ “ตีมวย” มวยไม่ใช้การชกมวย เช่น ท่า “ตบผาบปราบมาร” เป็นต้น

ดนตรีประกอบมวยโบราณในอดีตใช้ประกอบในพิธีกรรมแต่ปัจจุบันมีส่วนร่วมในลักษณะมหรสพ ประกอบการแสดงใช้เป็นสัญญาณในการเปลี่ยนแม่ท่ารำ ให้จังหวะในการก้าวทำเดิน การข่มตัว การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย แต่เดิมวงดนตรีเป็นประเภทใช้ในขบวนแห่ ได้แก่ พิณ กลองตุ้ม กลองกิ่ง กับแก๊บ เป็นต้น ใช้เป็นการแสดงสำหรับนักท่องเที่ยว จึงเพิ่ม โปงลาง โห่ของ และโหวด เป็นต้น⁷ (พจน์มาลัย สมรรถบุตร, 2548, 64-66)

2. เขียนโดยการใช้เนื้อเรื่องนำ รูปแบบนี้จะคล้ายกับการเขียนเรียงความเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการวิจัย กล่าวคือ ผู้วิจัยจะต้องมีเค้าโครงเรื่องไว้ก่อนแล้วว่าจะเริ่มต้นอย่างไร และจบลงอย่างไร เมื่อถึงตอนที่กล่าวถึงทฤษฎีหรืองานวิจัยของใครก็จะอ้างถึงคนๆ นั้นกลมกลืนกันไปกับเนื้อหา ถ้ามีงานวิจัยหลายเรื่องที่มีข้อสรุปเหมือนกัน หรือผู้แต่งหลายคนมีความคิดเห็นเหมือนกันก็จะอ้างชื่อผู้แต่งทั้งหมดพร้อมกันไปเลย (เบญจา ยอดดำเนิน และคณะ, 2533, 80)

ตัวอย่างที่ 1

เรื่อง การรำของผู้ประกอบพิธีในพิธีไหว้ครูโยน-ละคร

การค้ำบักรู⁸ เป็นขั้นตอนแรกของการเรียนนาฏศิลป์ และดุริยางคศิลป์ โดยศิษย์จะนำดอกไม้ ธูปเทียน ไปมอบให้ครู เพื่อเป็นการฝากตัว ครูรับดอกไม้ ธูป เทียน แล้วครูกล่าวนำบูชาเทพยดา ครูอาจารย์ และจับมือให้รำท่าถวายบังคม 3 ครั้ง เป็นปฐมฤกษ์ จากนั้นครูจะมอบตัวให้กับครูท่านอื่น หรือท่านจะสอนด้วยตนเองเพิ่มเติมในวันต่อไป

⁷ ศุภกิจ จารุจรณ, “การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในมวยโบราณ”, มข.วิจัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2543) : 3-4.

⁸ สัมภาษณ์ นายอุดม อังสุธร. เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2536.

การไหว้ครูและครอบ เป็นพิธีไหว้ครูครั้งใหญ่ประจำปี มีระเบียบปฏิบัติที่ค่อนข้างละเอียด ซับซ้อน ความหมายในการประกอบพิธีเพื่อแสดงความกตัญญูต่อครูเทวดา ครูมนุษย์ที่ล่วงลับไปแล้ว และที่ยังมีชีวิตอยู่ และในท้ายพิธีครูผู้ใหญ่ซึ่งสมมติตนเป็นพระภคตฤๅษีจะครอบศิระโขนที่สำคัญ ให้กับศิษย์ การครอบเป็นสัญลักษณ์ของการก้าวเข้าสู่ภาวะความเป็นศิลปิน นายอาคม สายาคม⁹ ใช้คำว่า เข้ามาเป็นเครื่องนาฏศิลป์ (ประเมษฐ์ บุณยะชัย, 2540, 16)

ตัวอย่างที่ 2

เรื่อง การรำของผู้ประกอบพิธีในพิธีไหว้ครูโขน-ละคร

ผู้ประกอบพิธี เป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งในการประกอบพิธีไหว้ครูโขน-ละคร ในวงการ นาฏศิลป์ เชื่อกันว่า ผู้ประกอบพิธีนอกจากจะทำหน้าที่เป็นผู้นำเหล่าศิลปินในการไหว้ครูแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อกับเทพเจ้า หรือเป็นตัวแทนเทพเจ้า ในขั้นตอนของการครอบ-รับมอบ ผู้ประกอบพิธีจะสมมติตนเป็นพระภคตฤๅษี เสด็จมาประกอบพิธีครอบ-รับมอบ ให้กับศิษย์เพื่อให้เกิดความสมจริง หรือเกิดศรัทธาในพิธีเพิ่มยิ่งขึ้น ผู้ประกอบพิธีจะต้องร่ายรำนำพาทยสำคัญ อีกประการหนึ่ง ผู้ประกอบพิธีจะต้องได้รับมอบกรรมสิทธิ์ ให้เป็นผู้ประกอบพิธีจากครุฑท่านเดิมแม้มีตำราไว้แต่ไม่ได้รับมอบกรรมสิทธิ์ก็ไม่สามารถเป็นผู้ประกอบพิธีได้ อีกวิธีหนึ่งที่จะเป็นผู้ประกอบพิธีได้ คือ ได้รับพระบรมราชานุญาตจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ก็เป็นที่พิเศษที่มีได้เกิดขึ้น บ่อยครั้งนัก นอกจากมีความจำเป็นถึงที่สุดเท่านั้น

ประวัติผู้ประกอบพิธี เป็นสิ่งที่ค้นคว้า หาเอกสารได้ค่อนข้างยาก เพราะเหตุว่า อาชีพ ศิลปิน แต่ก่อนมิได้รับการยกย่อง ถึงแม้จะมีหน้าที่เป็นผู้รักษาวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ของชาติ ไว้ก็ตาม จากการศึกษาค้นคว้าสามารถรวบรวมประวัติผู้ประกอบพิธีในสายพิธีหลวงได้ดังนี้

ผู้ประกอบพิธีสายพิธีหลวง (ในราชการ)

1. นายเกษ (พระราม) ผู้ประกอบพิธีไหว้ครูละครหลวง ในรัชกาลที่ 4 มีหลักฐาน การประกอบพิธี เมื่อ พ.ศ. 2397

มีประวัติกล่าวถึงอย่างสั้นๆ ว่า เป็น โขน ข้าหลวงเดิมในรัชกาลที่ 3 ต่อมาเป็น ครุละครในสังกัดพระองค์เจ้าลักขณานุคุณ และเป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูละครหลวง¹⁰ (ประเมษฐ์ บุณยะชัย, 2540, 30-31)

⁹ นายอาคม สายาคม, “บทสัมภาษณ์ ครูอาคม.” ใน หนังสือที่ระลึกครบรอบ 60 ปี ครูอาคมฯ 8 เมษายน 2520. (กรุงเทพฯ : ไทยสังฆภัณฑ์การพิมพ์, 2520), หน้า 12

¹⁰ สมเด็จพระยาตำราภิรมย์ภักดี, ตำนานเรื่องละครอิเหนา. หน้า 90, 93

ลำดับของการเขียนทบทวนวรรณกรรม

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาตัวอย่างวิธีเขียนและรูปแบบของการเขียนทบทวนวรรณกรรมได้อย่างเข้าใจแล้ว ยังไม่เป็นการเพียงพอ ผู้วิจัยต้องศึกษาลำดับของการเขียนทบทวนวรรณกรรมเพราะการที่จะทำให้ผู้อ่านงานวิจัยมีความเข้าใจเช่นเดียวกับกับผู้วิจัย ลำดับของการเขียนย่อมมีความสำคัญเช่นเดียวกัน การทบทวนวรรณกรรมจึงเรียงลำดับการเขียนดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยต้นกำเนิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้เห็นถึงข้อสมมติและขีดจำกัดของทฤษฎี ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยนำเอาทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ด้วยความระมัดระวัง
2. กล่าวถึงงานวิจัยหรือข้อค้นพบที่สำคัญๆ ในสังคมที่เป็นต้นแบบหรือคิดค้นทฤษฎีนี้ขึ้นมา เพื่อแสดงให้เห็นถึงการนำทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในสังคมที่เป็นต้นแบบของทฤษฎีนั้นๆ ว่ามีข้อจำกัดอย่างไร รวมทั้งสภาพแวดล้อมว่าเป็นอย่างไรด้วย
3. กล่าวถึงงานวิจัยหรือข้อค้นพบในสังคมที่กำลังศึกษา เพื่อให้รู้ถึงสิ่งที่ได้ทำการวิจัยไปแล้ว รวมถึงข้อบกพร่องและปัญหาที่ยังคงมีอยู่ด้วย
4. กล่าวถึงสิ่งที่น่าจะต้องทำวิจัยต่อไปอีกในอนาคต พร้อมทั้งจบลงด้วยการเกริ่นถึงสิ่งที่จะทำในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ (เบญจา ยอดดำเนิน และคณะ, 2533, 81-82)

สรุป

การทบทวนวรรณกรรมเปรียบเสมือนการกล่าวถึงภูมิหลังและประวัติความเป็นมาของงานวิจัย โดยการประมวลหรือการนำเอาความรู้ในอดีตในเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการค้นพบประเด็นที่สำคัญของปัญหาการวิจัย เป็นการปูพื้นหรือสร้างฐานความรู้เพื่อรองรับความรู้ใหม่ที่จะนำไปจัดทำวิจัย ดังนั้นการทบทวนวรรณกรรมที่ดีจะทำให้มีความเข้าใจในกรอบแนวคิดที่ชัดเจน ทำให้มีพื้นฐานการคิดที่ถูกต้องตามหลักวิชาอย่างสมเหตุสมผล ช่วยให้รู้ถึงจุดอ่อน จุดแข็ง และจุดที่ต้องเสริมให้งานวิจัยอย่างชัดเจน รวมทั้งการมองเห็นแนวทางที่ทำให้งานวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์อีกด้วย

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของการทบทวนวรรณกรรมมาให้เข้าใจ
2. แหล่งข้อมูลสารสนเทศปฐมภูมิ หมายถึงอะไร มีกี่ประเภท อะไรบ้าง
3. แหล่งข้อมูลสารสนเทศทุติยภูมิ หมายถึงอะไร จงอธิบาย
4. แหล่งข้อมูลสารสนเทศช่วยการสืบค้น หมายถึงอะไร จงอธิบาย
5. ให้จัดทำบัตรบรรณานุกรม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงในบัตรให้ถูกต้อง
6. การทบทวนวรรณกรรมมีประโยชน์อย่างไรบ้างในการวิจัย
7. การใช้ระยะเวลาในการทบทวนวรรณกรรมมีหลักปฏิบัติอย่างไร
8. จงกล่าวถึงแนวทางการทบทวนวรรณกรรมทั้ง 5 แนวทาง พร้อมทั้งยกตัวอย่างโดยกำหนดเรื่องงานวิจัยมา 1 เรื่อง
9. จงอธิบายขั้นตอนในการทบทวนวรรณกรรมมาให้เข้าใจ
10. จงอธิบายถึงวิธีเขียนและรูปแบบของการเขียนทบทวนวรรณกรรมทั้ง 2 รูปแบบ พร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ชมนาด กิจจันทร์. (2547). **นาฏยลักษณะตัวพระละครแบบหลวง**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏยศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญญา ยอดดำเนิน – แอ๊ดติ๊ก (บก.). (2533). **การศึกษาเชิงคุณภาพ : กลยุทธ์การวิจัย
ภาคสนาม**. นครปฐม : โครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากร
สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเมษฐ์ บุณยะชัย. (2540). **การรำของผู้ประกอบพิธีในพิธีไหว้ครูโขน-ละคร**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- พจน์มัลย์ สมรรคบุตร. (2548). **แม่ทำนาฏศิลป์ในรามวโยโบราณ**. อุดรธานี :
สาขาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง. (2539). **เอกสารประกอบการสอนระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยทางศิลปะ**.
กรุงเทพฯ : คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2541). **คู่มือการวิจัยเชิงปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
จำกัด.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.
- สุภาวดี โพธิเวชกุล. (2547). **เอกสารประกอบการสอนวิจัยนาฏศิลป์และการละคร**. กรุงเทพฯ :
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2548). **วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และ
สังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการวัดผลและการวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.